

BLEKINGE MUSEUMS STENHUGGERIUNDERSÖKNING 1966.

Blekinge

Ingemar Atterman och Jonas Frykman

Tjurkö

Herrgården

Uppteckning rörande stenhuggeri på Tjurkö under Wolff och Winters tid. "1/8-66

Meddelare: f.d. stenhuggarsmeden Ernst Thunberg Herrgården, Tjurkö.

Född 1886 på Tjurkö.

Upptecknare: Jonas Frykman

Huvudspåret för transport av gatsten var "femman". Det spåret var ca. 2 km. långt och gick ända nerifrån "Gamla vakten" upp förbi mitt hus och fortsatte 200 meter österut. Spåret kallades för "femman" därför att det gick förbi 5:e brottet. Det fanns fem brott där fångarna arbetade och till vart och ett gick det spår. Alla spåren utom "trean" passerade igenom fängelsegården. "Trean" är det spåret som går längsefter kontorets östsida. "Ettan" och "tvåan" gick i riktning mot likboden. Ett spår gick från vändskivan vid kontoret, förbi stallet och ner på "tippen", där vände det och fortsatte ut mot hamnen.

Vid 5:e brottet låg den största upplagsplatsen för gatsten. Dit kom de körande från olika platser på ön. Stenen var lastad på stora vagnar dragna av hästar i tvåbet. 5 (bolaget skötte dessa transporter)

Rälsen som rallarna gick på var gammal järnvägsräls som Wolffen hade köpt från Tyskland.

Gatstensrallarna hade stora flak av trä. Flaket satt fast och kunde inte tippas. På sådana rallar kunde vi lasta 7-800 st. gatsten. Hjulen var 60-70 cm. höga.

Fångarna körde varje dag ner tre rallar med färdig gatsten till hamnen, eller upplagsplatsen ovanför hamnen. Varje rall sköttes av 12 fångar och en ~~xivixi~~ konstapel. I laget fanns det en fånge som bromsade.

Rallarna kördes alltid en och en.

När fångarna lämnade ön, fick civila stenhuggare överta arbetet med rallarna. Arbetslag kallade "transportlag" organiserades. I varje sådant lag fanns det 12 man, men de civila blev adrig lika skickliga som fångarna när det gällde att köra och bromsa en rall. De hade väl inte lika fin utrustning som vad fångarna hade haft.

Lastningen i hamnen sköttes också den av fångarna, men bara under dagen. På övertid och vid dåligt väder fick stenhuggarna ryca in och lasta. Något fast arbetslag fanns det adrig nere i hamnen. När det kom in en båt för lastning, så raffsade de ihop så mycket folk de kunde få fatt i.

Många civila stenhuggare stod ute i privatberg och högg gatsten. För de flesta gällde, att de fick ta ut sin sten själva. Bolagsbergen öppnades ju inte förrän under de första åren på seklet. I de bergen fanns det särskilda arbetare, dagsverkare, som tog ut sten till stenhuggarna. De ämnen som togs ut var ca. 30 x 30 x 150 cm.

Nästan allt arbete under Wolffens tid gjordes på ackord. Timpennings-systemet infördes inte förrän 1906 eller 1907. De enda som hade fast lön var dagsverkarna. Jag tror de hade 1.75 kr. om dagen. Dagsverkarna var mest landbor från trakten runt Karlskrona. De åkte ut hit och arbetade några veckor, oftast, men det kunde vara både kortare och längre tid.

Smederna hade också en slags fast inkomst. De fick nämligen 10% av stenhuggarnas förtjänst, som ersättning för att de skärpte deras verktyg. (i äldre tid stålades verktygen även)

Alla smedjor tillhörde bolaget. & 3 smeder med var sin hantlangare fanns & varje smedja.

Pojkarna fick börja arbeta när de var 7 år gamla. De fick då bära verktyg till smedjan för att få dem skärpta. Nästa steg var att de fick " pika" sten och vid 13-14 års ålder var de tillräckligt kunniga för att få hugga gatsten.

Också kvinnor arbetade i brotten under Wolffens tid. De fick bära undan skravel och pumpa upp vatten.